

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ กับการปฏิรูปการศึกษาไทย

พรเทพ เมืองแมน¹

บทนำ

ความเปลี่ยนแปลงครั้งสำคัญของการศึกษาของไทยกำลังจะเกิดขึ้นอีกครั้งหนึ่ง เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ โดยมีผลบังคับใช้ตั้งแต่วันที่ 20 สิงหาคม พ.ศ.2542 เป็นต้นไป ซึ่งกระบวนการได้มาของพระราชบัญญัติฉบับนี้ได้มีการระดมความคิดจากนักการศึกษาที่มีความรู้และประสบการณ์อันเป็นที่ยอมรับของสังคมจากทุกสาขา นอกจากนั้นยังได้เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการเสนอความคิด โดยการจัดให้มีการทำประชาพิจารณ์อย่างทั่วถึง เป้าประสงค์หลักของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับนี้มุ่งหวังให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาเพื่อให้การศึกษาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาคนให้เป็นคนที่สมบูรณ์คือ เป็นคนเก่ง คนดี และมีความสุข และให้เป็นคนที่กำลังต่อความเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกในยุคโลกาภิวัตน์ด้วย นักการศึกษาเรียกการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวนี้ว่าเป็น “การปฏิรูปการศึกษา” นั่นเอง

แท้ที่จริงแนวความคิดในการปฏิรูปการศึกษานั้น มิใช่เป็นสิ่งที่ใหม่ เพราะได้มีความพยายามที่จะ

ปฏิรูปการศึกษากันมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่ก็ยังไม่ปรากฏผลในทางปฏิบัติที่ชัดเจน ทั้งนี้อาจจะเนื่องมาจากการขาดปัจจัยหลายด้านด้วยกัน ดังที่คณะกรรมการปฏิรูปการศึกษาได้ศึกษาถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาว່จะต้องประกอบด้วยปัจจัย 4 ประการ คือ (รุ่ง แก้วแดง, 2541, 11-13)

1. ต้องเขียนเป็นกฎหมาย
2. ต้องเน้นที่คุณภาพของผู้เรียน
3. ต้องได้รับการสนับสนุนจากผู้นำของประเทศ
4. ต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วม

จากข้อสรุปถึงปัจจัยแห่งความสำเร็จของการปฏิรูปการศึกษาดังกล่าวข้างต้น จะเห็นได้ว่าปัจจัยสำคัญแห่งความสำเร็จอันหนึ่งก็คือการเขียนเป็นกฎหมาย ซึ่งการประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ เป็นเหมือนกฎหมายที่ผู้บริหารและผู้ที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษาทุกฝ่ายจะต้องถือปฏิบัติ นั้น จึงมีการคาดหวังว่าน่าที่จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรมที่ชัดเจนกว่าในอดีตที่ผ่านมา ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ พระราชบัญญัติฉบับนี้มีเนื้อหา

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ภาควิชาการบริหารการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตปัตตานี

สาระสำคัญที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอะไรบางทางการศึกษา และการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะก่อให้เกิดการปฏิรูปการศึกษาในแนวทางที่ถูกต้องและเหมาะสมกับสังคมไทยในอนาคตหรือไม่บทความนี้มีวัตถุประสงค์ที่จะเสนอแนวคิดและทิศทางในการปฏิรูปการศึกษาของไทย และวิเคราะห์ให้เห็นถึงเนื้อหาสาระของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ที่จะก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา และมีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่เหมาะสมกับสังคมไทยในอนาคตมากน้อยเพียงใด

ทำไมต้องปฏิรูปการศึกษา

การเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เป็นไปอย่างรวดเร็ว ทั้งทางด้านวิทยาศาสตร์เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม มีผลกระทบอย่างมากต่อสังคมประเทศไทยจึงจำเป็นต้องปรับตัวเพื่อให้สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างดี จากการเกิดวิกฤติทางด้านเศรษฐกิจก็ชี้ให้เห็นว่าสังคมไทยยังไม่สามารถปรับตัว และต่อสู้แข่งขันในกระแสโลกได้ การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สังคมคาดหวังว่าจะสามารถสร้างคนให้เป็นผู้นำทางปัญญาในการชี้ทางออกในการแก้ปัญหาของสังคมได้ แต่จากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันการศึกษาของไทยไม่สามารถตอบสนองความต้องการของสังคมได้นั้นแสดงว่าการศึกษาไทยประสบความล้มเหลวในการพัฒนาคนให้มีคุณลักษณะเป็นที่ต้องการของสังคมได้

การศึกษาของไทยในปัจจุบันอยู่ในสภาวะ “วิกฤติ” และจำเป็นต้องได้รับการ “ปฏิรูป” อย่างเร่งด่วน ดร.รุ่ง แก้วแดง (2541, 261-263) เลขาธิการสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติได้กล่าวถึงลักษณะ “วิกฤติ” ของการศึกษาไทยในปัจจุบันว่ามีลักษณะดังนี้

1. ระบบการศึกษาไทยในปัจจุบันไม่สอดคล้องกับชีวิตและสังคม เป็นการศึกษาที่ “แยกจากชีวิตจริง”
2. การศึกษาไทยในปัจจุบันทำลายศักยภาพทางสมองของผู้เรียน เน้นการท่องจำอย่างเดียว
3. คุณภาพการเรียนต่ำ
4. การศึกษาไทยปัจจุบันยึดครูเป็นศูนย์กลาง
5. การประเมินผลการศึกษาเป็นการประเมินความรู้จากสิ่งที่ครูบอก
6. ระบบการศึกษาไทยรวมอำนาจไว้ที่ส่วนกลางมาก
7. ผูกขาดการจัดการศึกษาไว้ที่โรงเรียน
8. หลักสูตรเป็นหลักสูตรกลางไม่มีหลักสูตรท้องถิ่นเลย
9. ประชาชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการจัดการศึกษา

จากภาวะวิกฤติข้างต้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปการศึกษาไทยอย่างเร่งด่วนเพื่อเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณลักษณะตรงตามความต้องการของสังคมไทยยุคใหม่ที่จะต้องก้าวทันกับการเปลี่ยนแปลง และความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี กล่าวโดยสรุป ก็คือ พัฒนาคนให้เป็น คนเก่ง คนดี และมีความสุข นั่นเอง

แนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทย

จากความจำเป็นในการปฏิรูปการศึกษาไทยดังกล่าวข้างต้น ทำให้นักการศึกษาของไทยได้มีการระดมความคิดเห็นโดยผ่านกระบวนการต่างๆ เช่น การประชุมสัมมนา การวิจัย ศึกษา การวิเคราะห์ เปรียบเทียบกับการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่างๆ เป็นต้น และได้เสนอแนะแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาไทยเอาไว้หลายกลุ่มด้วยกัน แต่จากการศึกษาข้อเสนอแนะเหล่านั้นพบว่ามีแนวความคิดที่สอดคล้อง

กันเป็นส่วนใหญ่ เพียงแต่ในบางประเด็น อาจจะพิจารณาในรายละเอียดแตกต่างกันไป พอจะสรุปแนวทางการปฏิรูปการศึกษาไทยได้ 4 ด้านด้วยกันคือ

1. การปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ในการปฏิรูประบบบริหารศึกษานั้น ระบบการบริหารการศึกษาไทยจะต้องมีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบายและมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ จะต้องมีการกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่น ปรับปรุงระบบแผนงาน ขั้นตอนการดำเนินการต่างๆ เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ลดความซ้ำซ้อน ต้องมีระบบควบคุม ตรวจสอบ เพื่อให้เกิดความโปร่งใส จะต้องมี ความยืดหยุ่น เพื่อสามารถปรับเปลี่ยนได้ทันต่อสถานการณ์ และจะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

2. การปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน

หลักสูตรจะต้องมีความหลากหลาย เป็นหลักสูตรของท้องถิ่น มีความยืดหยุ่น การดำเนินการเกี่ยวกับหลักสูตรจะต้องมีความคล่องตัว รวดเร็ว และสนองความต้องการของชุมชนและสังคม มีความทันสมัย เป็นสากล เน้นภูมิปัญญาของไทย

ในด้านการเรียนการสอน จะต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การสอนจะต้องให้ผู้เรียนคิดเป็น แก้ปัญหาเป็น เน้นวิธีการเรียนรู้มากกว่าเนื้อหา เรียนรู้ อย่างมีความสุข

3. การปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

จะต้องมีองค์กรวิชาชีพครู เพื่อทำหน้าที่ กำกับดูแล ควบคุมเกี่ยวกับมาตรฐานคุณภาพของวิชาชีพครู ออกใบอนุญาตประกอบวิชาชีพครู จะต้องมี การพัฒนาครู อาจารย์และบุคลากรทางการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพด้วย จะต้องมีกฎระเบียบเกี่ยวกับการเงิน และสวัสดิการที่เหมาะสม

4. การปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

สถานศึกษาจะต้องมีระบบประกันคุณภาพ การศึกษา และได้รับการตรวจสอบเป็นระยะๆ อย่าง ต่อเนื่อง สถานศึกษาจะต้องพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น ของตนเอง จะต้องให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการจัดการ ศึกษา รัฐจะต้องกระจายอำนาจให้กับสถานศึกษาให้ มากที่สุด

**จากพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
สู่การปฏิรูปการศึกษา**

จากแนวทางในการปฏิรูปการศึกษาไทยใน 4 ด้านข้างต้น เมื่อพิจารณาในเนื้อหาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติฉบับใหม่ก็จะเห็นถึงความ สอดคล้องกับแนวทางของการปฏิรูปการศึกษาที่ได้ เสนอไว้หลายประการด้วยกัน ซึ่งแสดงให้เห็นถึง แนวโน้มที่จะก่อให้เกิดผลในทางปฏิบัติที่ดีในอนาคต โดยจะขอยกประเด็นสำคัญๆ ที่น่าสนใจมาพิจารณา ดังต่อไปนี้

1. ด้านการปฏิรูประบบการบริหารการศึกษา

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมี บทกำหนดให้มีการเปลี่ยนแปลงในระบบการบริหาร การศึกษาในหลายมาตราด้วยกัน ได้แก่

มาตรา 9 การจัดระบบ โครงสร้าง และ กระบวนการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักดังนี้

(1) มีเอกภาพด้านนโยบาย และมีความ หลากหลายในทางปฏิบัติ

(2) มีการกระจายอำนาจไปสู่เขตพื้นที่การ ศึกษา สถานศึกษาและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
.....

(6) การมีส่วนร่วมของบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา

สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น

มาตรา 16 ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการเสียใหม่ โดยระบุว่า การศึกษาในระบบมีสองระดับ คือ การศึกษาขั้นพื้นฐาน และการศึกษาระดับอุดมศึกษา

มาตรา 31 ให้กระทรวงมีอำนาจหน้าที่กำกับดูแลการศึกษาทุกระดับ และทุกประเภท การศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กำหนดนโยบาย แผน และมาตรฐานการศึกษา สนับสนุนทรัพยากรเพื่อการศึกษาศาสนา ศิลปวัฒนธรรม รวมทั้งการติดตามตรวจสอบและประเมินผลการจัดการศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม

มาตรา 32 ให้กระทรวงมีองค์กรหลักที่เป็นคณะบุคคลในรูปสภา หรือในรูปคณะกรรมการ จำนวนสี่องค์กร ได้แก่ สภาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน คณะกรรมการการอุดมศึกษา และคณะกรรมการการศาสนาและวัฒนธรรม เพื่อพิจารณาให้ความเห็นหรือให้คำแนะนำแก่รัฐมนตรีหรือคณะรัฐมนตรี และมีอำนาจหน้าที่อื่นตามที่กฎหมายกำหนด

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษาทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไป ไปยังคณะกรรมการ และสำนักงานการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

จากข้อกำหนดในมาตราต่างๆ ที่ยกมาให้เห็นข้างต้น จะเห็นได้ว่า ได้มีการปรับเปลี่ยนระบบการบริหารจัดการให้มีความเป็นเอกภาพในเชิงนโยบาย โดยให้มีหน่วยงานที่ดูแลรับผิดชอบในระดับนโยบาย

เพียงหน่วยงานเดียว คือให้มีกระทรวงที่ทำหน้าที่ดูแลเรื่องการศึกษาเพียงกระทรวงเดียว และมีความหลากหลายในทางปฏิบัติ โดยมีการกระจายอำนาจให้หน่วยงานระดับย่อยทำหน้าที่ในระดับปฏิบัติการได้แก่ระดับเขตพื้นที่ และระดับสถานศึกษา ซึ่งมีความเป็นอิสระในการดำเนินการ

นอกจากนั้นยังปรับเปลี่ยนโครงสร้างการบริหารงานใหม่ ได้แก่ การให้มืองค์กรหลัก 4 องค์กร และระบุหน้าที่รับผิดชอบเอาไว้อย่างชัดเจน

2. ด้านการปฏิรูปหลักสูตรและการเรียนการสอน

ในมาตรา 28 ได้ระบุให้มีการเปลี่ยนแปลงในด้านหลักสูตรไว้ดังนี้

มาตรา 28 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ รวมทั้งหลักสูตรการศึกษาสำหรับบุคคลตามมาตรา 10 วรรคสอง วรรคสาม และวรรคสี่ (การจัดการศึกษาสำหรับผู้มีความบกพร่องทางร่างกาย จิตใจ ผู้พิการ และผู้มีความสามารถพิเศษ) ต้องมีลักษณะหลากหลาย ทั้งนี้ให้จัดตามความเหมาะสมของแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคลให้เหมาะสมแก่วัยและศักยภาพ

จากมาตรา 28 จะเห็นได้ว่า ได้มีข้อกำหนดให้ปรับเปลี่ยนหลักสูตรเพื่อเพิ่มความหลากหลายตามความต้องการของแต่ละท้องถิ่นมากขึ้น โดยไม่จำเป็นต้องใช้หลักสูตรกลางเหมือนกันทั้งประเทศ แม้ว่าจะไม่ได้กำหนดรายละเอียดเอาไว้อย่างชัดเจนนักก็ตาม

ส่วนการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับการเรียนการสอนนั้น ก็ได้มีการระบุไว้ในหลายมาตรา ดังนี้

มาตรา 22 การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตาม

ธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(1) จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียนโดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

(2) ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

(3) จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

(4) จัดการเรียนการสอน โดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรมค่านิยมที่ดีงามและคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

(5) ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการประเภทต่าง ๆ

(6) จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

จากข้อกำหนดในมาตราต่างๆ ที่ยกมานี้ จะเห็นได้ว่าจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงกระบวนการเรียนการสอน โดยให้เน้นที่ผู้เรียนเป็นสำคัญ คำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล เน้นที่วิธีการเรียนรู้มากกว่า

เนื้อหาวิชา สอนให้คิดเป็น ทำเป็น มากกว่าการท่องจำ ซึ่งสอดคล้องอย่างยิ่งกับแนวทางการปฏิรูปการศึกษา ดังนั้นในทางปฏิบัติจะประสบความสำเร็จเพียงใด คงขึ้นอยู่กับความเข้าใจที่ตรงกัน และความร่วมมือของบุคลากรที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

3. ด้านการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา

การปฏิรูปเกี่ยวกับครูและบุคลากรทางการศึกษาเป็นอีกประเด็นหนึ่งที่พระราชบัญญัติฉบับนี้ให้ความสำคัญค่อนข้างมาก โดยแยกไว้เป็นหมวดใหญ่หมวดหนึ่ง คือในหมวดที่ 7 ว่าด้วย ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาโดยเฉพาะ โดยมีสาระสำคัญที่สอดคล้องกับแนวทางการปฏิรูปครูและบุคลากรทางการศึกษา ดังนี้

มาตรา 52 ให้กระทรวงส่งเสริมให้มีระบบกระบวนการผลิต การพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา ให้มีคุณภาพและมาตรฐานที่เหมาะสมกับการเป็นวิชาชีพชั้นสูง โดยการกำกับ และประสานให้สถาบันที่ทำหน้าที่ผลิตและพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ รวมทั้งบุคลากรทางการศึกษาให้มีความพร้อม และมีความเข้มแข็งในการเตรียมบุคลากรใหม่ และการพัฒนาบุคลากรประจำการอย่างต่อเนื่อง

รัฐพึงจัดสรรงบประมาณและจัดตั้งกองทุนพัฒนาครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษาอย่างเพียงพอ

มาตรา 53 ให้มีองค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรอิสระภายใต้การบริหารของสภาวิชาชีพ ในกำกับของกระทรวง มีอำนาจหน้าที่กำหนดมาตรฐานวิชาชีพ ออกและเพิกถอนใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ กำกับดูแลการปฏิบัติตามมาตรฐานและจรรยาบรรณของวิชาชีพ รวมทั้งการพัฒนาวิชาชีพครู ผู้บริหารสถาน

ศึกษา และผู้บริหารการศึกษา

ให้ครู ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้บริหารการศึกษา และบุคลากรทางการศึกษาอื่น ทั้งของรัฐและเอกชนต้องมีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพตามที่กฎหมายกำหนด

ความในมาตรานี้ไม่ใช้บังคับคณาจารย์ ผู้บริหารสถานศึกษา และผู้บริหารการศึกษาในระดับอุดมศึกษาระดับปริญญา

มาตรา 55 ให้มีกฎหมายว่าด้วยเงินเดือน ค่าตอบแทน สวัสดิการ และสิทธิประโยชน์แก่ผู้อื่น สำหรับข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษาเพื่อให้มีรายได้ที่เพียงพอและเหมาะสมกับฐานะทางสังคมและวิชาชีพ

ให้มีกองทุนส่งเสริมครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา เพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนงานริเริ่มสร้างสรรค์ ผลงานดีเด่น และเป็นรางวัลเชิดชูเกียรติครู คณาจารย์ และบุคลากรทางการศึกษา ทั้งนี้ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 57 ให้หน่วยงานทางการศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา โดยนำประสบการณ์ความรู้ ความชำนาญ และภูมิปัญญาท้องถิ่นของบุคคลดังกล่าวมาใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ทางการศึกษาและยกย่องเชิดชูผู้ที่ส่งเสริมและสนับสนุนการจัดการศึกษา

จากมาตราต่างๆ ที่ยกมาข้างต้น มีประเด็นสำคัญที่เกี่ยวกับการปฏิรูปด้านครูและบุคลากรทางการศึกษา ได้แก่ การให้มีระบบการผลิตและพัฒนาครู และบุคลากรทางการศึกษาที่มีคุณภาพ ให้มีองค์กรวิชาชีพ มีใบอนุญาตประกอบวิชาชีพมีการกำหนดค่าตอบแทน และสวัสดิการที่เหมาะสม อันจะนำมาซึ่งความมีคุณภาพของครูและบุคลากรทางการศึกษา

4. ด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษา

ในพระราชบัญญัติได้มีการระบุถึงบทบาทและภารกิจของสถานศึกษาเอาไว้ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ได้แก่

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์พัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

มาตรา 39 ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารและการจัดการศึกษา ทั้งด้านวิชาการงบประมาณ การบริหารงานบุคคล และการบริหารทั่วไปไปยังคณะกรรมการและสำนักงานการศึกษาศาสนา และวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา และสถานศึกษาในเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง

หลักเกณฑ์และวิธีการกระจายอำนาจดังกล่าว ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 40 ให้มีคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน และสถานศึกษาระดับอุดมศึกษาระดับต่ำกว่าปริญญาของแต่ละสถานศึกษา เพื่อทำหน้าที่กำกับและส่งเสริมสนับสนุนกิจการของสถานศึกษา ประกอบด้วย ผู้แทนปกครอง ผู้แทนครู ผู้แทน

องค์กรชุมชน ผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนศิษย์เก่าของสถานศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิ

นอกจากนั้นในเรื่องของการประกันคุณภาพ การศึกษานั้นพระราชบัญญัติฉบับนี้ก็ให้ความสำคัญ โดยได้แยกกล่าวไว้ว่า หมวดเฉพาะคือในหมวด 6 ว่า ด้วยมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษาดังนี้

มาตรา 47 ให้มีระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาเพื่อพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา ทุกระดับ ประกอบด้วย ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับ และระบบการประกันคุณภาพภายนอก ระบบ หลักเกณฑ์ และวิธีการประกันคุณภาพการศึกษา ให้เป็นไปตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

มาตรา 48 ให้หน่วยงานต้นสังกัดและสถานศึกษาจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพภายในสถานศึกษาและให้ถือว่าการประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัดหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชน เพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษา และเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก

มาตรา 49 ให้มีสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา มีฐานะเป็นองค์กรมหาชน ทำหน้าที่พัฒนาเกณฑ์วิธีการประเมินคุณภาพภายนอก และทำการประเมินผลการจัดการศึกษาเพื่อให้มีการตรวจสอบคุณภาพของสถานศึกษา โดยคำนึงถึงความมุ่งหมายและหลักการ และแนวการจัดการศึกษาในแต่ละระดับตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ให้มีการประเมินคุณภาพภายนอกของสถานศึกษาทุกแห่งอย่างน้อยหนึ่งครั้งในทุกห้าปีนับตั้งแต่การประเมินครั้งสุดท้ายและเสนอผลการประเมิน

ต่อหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน

ในด้านการปฏิรูปโรงเรียนและสถานศึกษานั้น จะเห็นว่าในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติได้มีประเด็นสำคัญที่เน้นไว้ก็คือ ในเรื่องของคุณภาพการศึกษา โดยให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา ในสถานศึกษาทุกระดับ ให้สถานศึกษาจัดทำหลักสูตรที่เหมาะสมกับท้องถิ่นของตนเอง ให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา และให้มีการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการจัดการศึกษา ซึ่งก็เป็นไปตามแนวทางการปฏิรูปการศึกษาที่ได้เสนอไว้

บทสรุป

แม้ว่าความคิดเกี่ยวกับการปฏิรูปการศึกษาจะมีมาเป็นเวลานานพอสมควร แต่การเปลี่ยนแปลงอย่างเป็นรูปธรรมก็ยังไม่เกิดขึ้นอย่างชัดเจน การที่มีพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 นี้ จึงเป็นจุดเริ่มต้นที่สำคัญและเป็นรูปธรรมที่ชัดเจน อันนับเป็นประวัติศาสตร์ก้าวสำคัญของการศึกษาไทย ก้าวหนึ่งทีเดียว อย่างไรก็ดี แม้ว่าสาระสำคัญของพระราชบัญญัติฉบับนี้จะส่งเสริมการปฏิรูปการศึกษาไทยอย่างชัดเจน แต่สิ่งที่สำคัญยิ่งกว่าระเบียบข้อกำหนดเหล่านั้นก็คือ การปฏิรูปกระบวนการศึกษาของคนในวงการศึกษา รวมทั้งคนในสังคม เพราะหากความคิดของคนยังไม่เปลี่ยน การปฏิรูปการศึกษาก็จะไม่เกิดขึ้น หัวใจของการปฏิรูปการศึกษาของไทย จึงอยู่ที่ “การปฏิรูปความคิด” (สิปปนนท์ เกตุทัต, 2539, 231) ที่เห็นว่า การศึกษาเป็นกระบวนการพัฒนาของคนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต และด้วยเหตุฉนั้น ไม่เพียงหน่วยงานที่รับผิดชอบจัดการศึกษาโดยตรงของภาครัฐเท่านั้น แต่สถาบันต่าง ๆ ในสังคมนับแต่ครอบครัว สถานศึกษา สถาบันศาสนา ชุมชน สื่อมวลชน องค์กรธุรกิจ เอกชน และองค์กรเอกชน

สาธารณะประโยชน์ ล้วนต้องเอาใจใส่และทำหน้าที่ของตน เพื่อปฏิรูปการศึกษาอย่างจริงจัง ดังนั้นการมีพระราชบัญญัติการศึกษาชาติฉบับใหม่นี้ จึงเป็นก้าวแรกไปสู่การปฏิรูปการศึกษาและเป็นก้าวสำคัญที่เป็นที่คาดหวังว่าน่าจะเดินไปอย่างถูกต้องทิศทาง ส่วนก้าวต่อไป จะเป็นอย่างไรคงต้องคอยดูกันต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- ชม ภูมิภาค. (2540). เทคโนโลยีกับการปฏิรูปการศึกษา. เทคโนโลยีการศึกษา, 4(4), 56-65.
- รุ่ง แก้วแดง. (2541). การปฏิรูปการศึกษา. ใน รวมบทความทางการศึกษา “การศึกษาไทยในเวทีโลกในรอบปี พ.ศ.2540-2541” (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: รุ่งเรืองสาส์นการพิมพ์.
- สีปพนนท์ เกตุทัต. (2539). การศึกษาไทยในยุคโลกาภิวัตน์ : สู่วามก้าวหน้าและความมั่นคงของชาติในศตวรรษหน้า “ข้อเสนอปฏิรูปการศึกษาไทย”. กรุงเทพฯ: ธนาคารกสิกรไทย.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542). พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542. กรุงเทพฯ: ที.พี.พรินท์.

